

ŠIAULIŲ „JUVENTOS“ PROGIMNAZIJA

INFORMACINĖ ATMINTINĖ

TĖVAMS PADEDANT VAIKAMS MOKYTIS GARSĄ K

Bendra informacija

Garsų tarimo mokymas vyksta tam tikru nuoseklumu. Iš pradžių vaikas mokomas taisyklingai ištarti atskirą garsą, vėliau garsas įtvirtinamas skiemenyse, žodžiuose ir sakiniuose. Paskutinis etapas – įtvirtinti garsą kasdienėje kalboje ir išmokyti jį atskirti nuo panašiai skambančių garsų. Svarbu lavinti ir foneminę vaiko klausą, t. y. gebėjimą išgirsti nurodytą garsą skiemenyse, žodžiuose ir sakiniuose.

Garso K tarimas

Tariant kietąjį priebalsį **k**, lūpos pasyvios, burna truputį pravira, liežuvis stataus kalnelio formos. Užpakalinė liežuvio nugarėlės dalis prispaudžiama prie minkštojo gomurio priešakinio pakraščio ir susidaro uždarama, kurią išsprogdina oras atėjęs iš plaučių. Tariant minkštąjį priebalsį **k'**, liežuvio nugarėlės vidurinė dalis prisispaudžia prie kietojo gomurio ir sudaro su juo uždaramą. Liežuvio galiukas pasistumia į priekį ir liečia apatinius dantis. Tariant kietąjį ir minkštąjį garsus **g**, **g'**, artikuliacija ta pati, kaip tariant **k**, **k'**, tik virpa balso stygos ir girdisi kiek silpnesnis sproginimas.

Parengiamieji pratimai

- Ugdyti girdimąjį suvokimą.
- Lavinti visą artikuliacinį aparatą, ypač liežuvį.
- Iškišamas ilgas liežuvis ir įtraukiamas giliai į burnos ertmę.
- Liežuvio galiuką atremti į apatinius dantis, šaknį kelti aukštyn, prie gomurio.
- Mokyti kvėpuoti pro nosį, plačiai išsižiojus. Stebėti, kad liežuvio nugarėlė būtų kiek galima labiau priartėjusi prie minkštojo gomurio.
- Liežuvio galiuką įrėmus į dantis, jo šaknis pakeliama prie kietojo gomurio.
- Mokyti iškisti ilgą liežuvį ir įtraukti į burnos ertmę.
- Išsižioti, išriesti liežuvį kalneliu ir pakelti užpakalinę liežuvio dalį prie minkštojo gomurio. Šį pratimą atlikti kurį laiką tyliai, netariant garsų kad negrįžtų blogas įprotis.
- Prispaudus liežuvio nugarėlę prie gomurio, nuo rankos nupūsti vatos gumulėlį (staigiai papučiant). Tuo metu turėtų pasigirsti garsas K.
- Mokyti, kad vaikas pats savo pirštu spaustų priekinę liežuvio dalį žemyn ir stumdytų kalneliu išriestą liežuvį minkštojo gomurio link.

Garsų K tarimo mokymas

- Tarti – TA-TA-TA ir pirštu, mentele ar garsui K mokyti skirtu zonu priekinę liežuvio dalį stumti žemyn ir tolyn, kol užpakalinė liežuvio dalis išsiriečia ir prisiglaudžia prie minkštojo gomurio. Iš pradžių pasigirsta – TIA-TAI-TAI, PO TO – KIA-KIA-KIA ir, pagaliau, - KA-KA-KA.
- Kartais taisyklingas garsas K lengviau ištariamas uždaruose skiemenyse – AK, OK, UK.
- Mokant tarti garso K labai svarbu stebėti, kad liežuvio galiukas neužsiriestų į viršų ir toks netaisyklingas tarimas neįsitvirtintų. Norint geriau matyti liežuvio padėtį, galima pašviesti į burną arba vaiką pasodinti prieš šviesos šaltinį. Tokius netaisyklingus garsus labai sunku diferencijuoti nuo T, D garsų, be to, netrukus vėl grįžtama prie netaisyklingo tarimo.
- Vaikus, kurių gomurys labai aukštas, garsą K lengviau išmokyti, remiantis minkštu junginiu KI.
- Jei ilgai nesiseka išmokyti K garso, patartina atlošti vaiko galvą atgal arba paguldyti jį ant nugaros, kad liežuvio nugarėlė natūraliai pasislinktų atgal. Tariaami skiemenys TA. Zonu mentele ar paties vaiko pirštuku stumtelėjus liežuvį gilyn, į burną, pasireiškia apsauginis refleksas. Išsiritus liežuvio nugarėlė paliečia minkštąjį gomurį ir pasigirsta KA.
- Garsams K reikalinga uždaruma susirado, kai, vaikui išsižiojus, ant liežuvio šaknies užlašinama keletas lašų vandens ir liepiama nenuryti. Liežuvius užima padėtį, reikalingą garsui K tarti. Vėliau tai atliekama be vandens.
- Tariant garsą G arba junginį GA pašnabždomis, išgirstamas duslus garsas – K arba –KA.
- Garsą K galima mokyti remiantis garsu CH. Staigiai, energingai tarti garsą – CH, o didžiuoju ir rodomuoju pirštu burnos ertmės pagrindą iš apačios (po smakru) spausti aukštyn, staigiai atstumiant apatinį žandikaulį į priekį. Pasigirsta trumpas garsas K.
- Ant liežuvio galo galima padėti saldainį ir tarti – T garsą. Saldainis pastumia liežuvį tolyn, prie minkštojo gomurio, ir pasigirsta garsas – K. Vietoj saldainio galima laikyti mažą rutuliuką (labai atsargiai, kad vaikas nepaspringtų), pirštą ar kitką.
- Galima mokyti garsą K staigiai įkvėpiant orą ir tariant – ACH. Pasigirsta – AK.
AFA – AVA
ASA – AZA
AŠA – AŽA
APA – ARBA
ATA – ADA
AKA – AGA
- Garso K tarimas įtvirtinamas įvairiuose junginiuose su balsiais A, O, U, Ū, E, Ė, I, Y, nes liežuvio užpakalinės dalies sąlytis su kietuoju ir minkštuuoju gomuriu, tariant įvairius garsų junginius, labai įvairuoja.

Garso K įtvirtinimas skiemenyse

Kai vaikas išmoksta taisyklingai ištartį garsą k, pereiname prie jo mokymo skiemenyse.

kai kau kuo kui

ka ko ku kū

ko kū ka ku

aka oko uku ūkū

ke kė ki ky

oko ūkū aka uku

ki kē ke ky
ke kie kiau kiuo

ak ok uk yk
ek ěk ik uok

ek-ěk ik-yk
ak-ok uk-uok
ak uk ok yk
ek ik ěk uok
ek-ěk, ik-yk
uk-ūk ok-uok

Garso K įtvirtinimas žodžiuose

Jei vaikas lengvai ištaria garsą **k** skiemenyse, pereikite prie žodžių mokymosi. Pabrėžkite tariamą garsą **k**, stebėkite liežuvio padėtį. Paaiškinkite nežinomų žodžių reikšmes.

Ka- kabo, kala, kaminas, kalvis, kalnas, karvė, kalba, kava, kakava, kabina, kaladė, kačiukas, kapitonas, morka, ranka, lanka, tvarka, muzikantas, šarka, laka, renka, seka šneka, vokas, sakalas, juokas, baravykas, pasaka, ridikas...

Ko- koja, koks, košė, kotas, kopia, kovas, kojinė, kopėčios, kankorėžis, kolona, kometa, komanda, kopūstas, rankovė, dėkoja, linko, vilko, slinko, šukos, sukosi...

Ku-, kū- kubas, kuria, kurkia, kurmis, kulnas, kurapka, kuprinė, kulka, kultūra, vaikučiai, šakutė, kūnas, kūrė, lakūnas, Jokūbas, sukūlė...

Kai- kaimas, kailis, kaina, kaip, keičia, kairė, kaimynas, vaikai, vilkai, anūkai, berniukai...

Kau- kaulas, kaupia, kaukia, kauburys, pakaustė, sakau...

Kuo- kuolas, kuodas, kukuoja, kuokštas, kuosa, šukuoja, burkuoja...

Kui- kuinas, pirmokui, mažiukui, paskui, kuičia...

Ak- aklas aktorius, akmuo, aktyvus, aksomas, akrobatas, naktis, nakvoja...

Ok-, uok- šok, galvok, kartok, dainuok, važiuok, paduok...

Ek-, ěk- ekranas, sekmadienis, sėkla, lėktuvas...

Yk- mokykla, lesykla, skaitykla...

Minkštojo K' įtvirtinimas žodžiuose

Ke- kepa, kelia, kelias, kepalas, kepina, kelnės, kefyras, keleivis, kelionė, kepurė, kepėjos, kengūra, kempinė, zuikelis, miškelis, riekelė, iškepė...

Kia- lekia, laukia, rėkia, šaukia, peikia, verkia, plaukia...

Kė- kėlė, kėdė, varškė, lenkė, riekė, draskė, šakės, šukės, juokėsi...

Ki- kinas, kibiras, kibo, kibiras, kiškis, kilpa, kinko, kirvis, kilimas, kirpykla, vaikinai, laukinis, pakinkė, susikibo, meškinas, šokis, raudonikis...

Ky- kyla, kyšulys, lokys, lankytojas...

Kio-, kiu- kokio, lokio, sukioja, rankioja, kiurkso, kiškiukai...

Kei-, kie- keitė, keistas, juokeisi, kiemas, kietas, kielė, kieno, kiekvienas, kiškiena, penkiese...

Kiau- kiaunė, kiauras, kiaulė, kiaušinis, verčiau, juokiaus...

Garso K įtvirtinimas sakiniuose

Kaimynė rauna morkas. Per mišką slenka alkanas vilkas Kazytė šukuojasi plaukus. Senelis seka anūkui pasaką. Dėdė Jokūbas – puikus lakūnas. Vincukas lanko mokyklą. Katinas įslinko į kamara. Pilnas miškas baravykų. Į karnavalą einame su kaukėmis. Katė laka piena. Bijosi kaip kurmis kelio. Voverė šokuoja nuo šakos ant šakos. Mano brolis puikiai mokosi. Miške radome kelmučių. Kęstutis lekia į kiną. Mama iškepė varškėčių. Šeiminkė pjausto ridikėlius. Prie keptų bulvių tinka kefyras. Roma pasiuvo meškiukui kelnes. Zuikis nori morkų. Sesutė lanko šokių būrelį. Zuikiai pasislėpė tarp tankių šakų. Sibiro miškuose gyvena lokiai. Vakare senelė paseks pasakėlę. Laišką įkišau į voką. Meška, barsukas ir vilkas yra miško žvėrys.

Garso K įtvirtinimas eilėraščiuose

Katytė

- Kur buvai, katele?
- Kamarėlėj.
- Ką veikei?
- Pienelį lakiau.
- Ar man palikai?
- Palikau,
- Kai šokau pro langelį,
- Išliejau pienelį.
- A škac, a škac, a škac !

Lietuvių liaudies tautosaka

Greitakalbės

Kalvis Kalvaitis kala kalvėj kaltą ant priekalo.
Ku kū! Ku kū!
Ku kū! Ku kū!
Tarp kieliukų,
Kikiliukų...
Ku kū kukt!
Ku kū kukt!
Kam kukuot,
Kam lizdą sukt.

Parengė Šiaulių „Juventos“ progimnazijos logopedė Rasa Kasparienė pagal:

Andrijanova A., Vilkienė S. Garsų tarimas. Kaunas, 1990;

Vilkienė S., Novogrodskienė, Verpečinskienė. Garsų tarimo mokymas. Klaipėda, 2014.

